

Xuzunda pizidikilerge:	
1 cýlda . . . 5 a.—	3 ajdan kudu pizidişkin
6 ajda . . . 3 a.—	albas
3 ajda . . . 1 a.—80	

Alban polgaş yletpyr cerlerine		Taştkk corudar cagýgalary:	
1 cýlda . . . 8 akş	1 cýlda . . . 10 akş	6 ajda . . . 5 akş	6 ajda . . . 6 akş
„Şın“ solun redaksýynın adiez: Kızıl-xoraj, Revolus şaly. Şetinkin kudumcuu pazır № 2.			

SSR Ebilelinin Undezin xoojluzunun tugajynda

SSR Ebilelinin Tóp Kyyssekci Komitedinin Prezidiymynyn toktaaly

SSRE Undezin xoojluzunun telebilelinin tugajynda Undezin xoojlu Komizynın Targazy eş STALINNın iletkelin tynnaaş, SSR Ebilelinin TKK-nyń Prezidiymynyn toktaadyr polza:

1. SSR Ebilelinin TKK-nyń Undezin xoojlu Komizyndan klyp kelgen SSR Ebilelinin Undezin xoojluzunun telebilelin cyyldyq tep koor.
2. SSR Ebilelinin Undezin xoojluzunun telebilelin koryp padyladyr toleede Pygy ebileldin sovetterinin Uluq xuralyn cyyldygar.
3. Pygy ebileldin sovetterinin Uluq xuralyn cyyldygar xussaazyń 1936 cýldın nojavr ajnyn 25 xyny tep toktaadyr.
4. SSR Ebilelinin Undezin xoojluzunun telebilelin pygy conga cugaalaştyrар-pile carlap yndyrer.

SSR Ebileliniń Tóp Kyyssekci Komitediniń Targazy M. KALININ.

SSR Ebileliniń Tóp Kyyssekci Komitediniń Sekreteriniń

xyleelgezin kyyssetken I. UNŞLIXT.

Moskva, Kremil, 1936 cýldın ijyn ajnyn 11 xynynde.

Pygy ebileldin sovetterinin Uluq xuralynga koryp padyladyr-pile SSR Ebileliniń TKK-nyń Undezin xoojlu Komizyndan klyp kelgen polgaş SSR Ebileliniń TKK-nyń Prezidiymynen cyyldyq tep korgen, SSR Ebileliniń Undezin xoojluzunun telebileli.

Sovet Sosialistýq Respubliktarnyn Ebilelinin KONSTITUZU (Undezin xoojluzu)

I tugaar pelyk

Niittileldin turguzuu

- 1 tugaar cyy. Sovet Sosialistýq Respubliktarnyn Ebileli polza, yletpyrcinner polgaş taraaccýnnarnyn sosialistýq kyrynezi tur.
- 2 tugaar cyy. SSRE-nin politiktýq undezini polza, pomeşiktar, kapitalistarnyn erge cagyrgazyń tyzyfyp tilles, proletariattyń diktaturun padtkar turguskanıdan ozyp unyr ıyzykkan, azılsyn connu teleleriniń Sovetteri polur.
- 3 tugaar cyy. SSRE-de pygy erge cagyrgan azılsyn connu teleleriniń Sovetterin tamcşytr xoraj, kedeeniń azılsyn connu tudup turar.
- 4 tugaar cyy. SSRE-nin et-cazaanyń undezini polza, azı-agjynın socialistýq jozu turguzuu polgaş pydyrylgenin cersek xorengizi socialistýq oncy xorengi polgan polur. Olar teerge, azı-agjynın kapitalistýq jozu turguzuu uzutkar, pydyrylgenin cerpek xorengizi xunnu oncyzu polurun cok klyp, kizi kizini melcyur coruktu uzutkar cok klyganıdan padtkalyr toktaagan.
- 5 tugaar cyy. SSRE-de socialistýq oncyyn xeviri cok-polza kyrynenin oncyzu (pygy ulustun ergezinde) polur, cok-polza kooperatif-kolxostun oncyzu (tus-tus kolxostarnyn oncyzu, kooperatifny kattyşkan cerlernin oncyzu) polur.
- 6 tugaar cyy. Cer, oon istinin pajlaa, suq, ıjaş, zavottar, fabrikar, xomyr-taş uurgajlar, temir ajmaany uurgajlar, temir-oruktun, suqun polgaş agaarnın transporttu, bankylar, xarılzaany cerpek xorengizi, kyrynenen turguskan kede azı-agjynın uluq-uluq pydyrylge cerleri (sovxostar, maşına-traktor stanzylar, oon-taa eske ol ışkaş cyylder), paşa xorajlarda polgaş yletpyr cerlerinde kol-kol paşyn-palgattar polza, kyrynenin oncyzu polur, cıl teerge pygy ulustun ergezinde turar.
- 7 tugaar cyy. Kolxostarda polgaş kooperatif organizastarynda xoj niittinin pydyrylge cerleri tiriq, oluq xer-xereksele-pile kattaj xaara, kolxostarnın polgaş kooperatif organizastaryn klyp yndyrup turar cyyly, paşa olarnın niittinin tutkan paşyn-palgady polza, kolxostar polgaş kooperatif organizastaryn niittinin, socialistýq oncyzu polur. Kolxostu erge pyryzy kede azı-agj artelinin tyrymyn jozugaar am xuzunda azıqlaary-pile kodanyń cannda picci cerliq turar polgaş am xuzunda oncyzu polur kodanyń can cerinin klynda tuzalakş toora azı-agjlyq, olurar paşynnyq, azı-yn koor maldyq, kuştuq polgaş kede

- azı-agjynın picce-pacca xer-xerekseleliq turar.
- 8 tugaar cyy. Kolxostarnın edilep turar cerin olarga xussa polcaq cok ijik-pe, kezeede mungezi-pile ediledirin ıyzyqlaar.
- 9 tugaar cyy. SSRE-de azı-agjynın koldap tergiideen xeviri polur azı-agjynın socialistýq sistemi-pile cergelestir xunnu taraaccýnnary polgaş us-tavşylar podunnu xıu kyzy-pile azıldar, eskenin kyzyń melcyvejin am xuzunda yurmek azı-agjlyq turarın xoojlu tyrym jozugaar cerşeerer tur.
- 10 tugaar cyy. Xamaattyların xıu oncyzu polur olarnın kuş azıly-pile tyrkan orulgazy, cıynda xorengizi, olurar paşyn, edıyn tuzalakş azı-agjly, ed azı-agjynın xer-xereksele, edıyn et-edilelinin cyylder, paşa kizinin am xuzunda xereqleeringe taarız et-edileli-po pygy oncy xorengi polurun xoojlu tyrym-pile kamgalaar tur.
- 11 tugaar cyy. SSRE-nin azı-agjynın amdyralın polza, xoj niittinin pajlaan kovydediringe azılsyn connu et xorengi polgaş kultur tepşilgezin sşnyş cok kedyrpaşızradıynga, SSRE-nin tuskaj xamaaşpaş pot-ergezin ıyzydarınga polgaş oon kamgalanır şadalın tıyzydarınga taarız kyrynenin ulus azı-agjynın plan-pile aajlar taarıztyr corudar.
- 12 tugaar cyy. SSRE-de azı klyp coruk polza azı klyp şdaar xamaatt pyryzynyn „azı klybas kizi cybe cıbes“ tep jozun paşmdalar kyysedir xyleelgezi polur. „Kizi pyryzynen oon şdaar xirezi-pile alı, kizi pyryzyng e oon klygan azılsyn xirezi pile peer“ tep socialistımnın jozuzun SSRE-de potlandıy turar.

II tugaar pelyk

Kyrynenin turguzuu

- 13 tugaar cyy. Sovet Sosialistýq Respubliktarnyn Ebileli polza, adaanda ajtkan pir ten ergeliq Sovet Sosialistýq Respubliktarnın ekki turazy-pile kattyşkanıdan undezilenip turgustungan ebiledeşkek kyryne polur:
- Orustun Sovet Federatifitiq Socialistýq Respublii,
- Ukraynnın Sovet Sosialistýq Respublii,
- Belorustun Sovet Sosialistýq Respublii,
- Azerbayjannın Sovet Sosialistýq Respublii,
- Gruzinin Sovet Sosialistýq Respublii,
- Armjannın Sovet Sosialistýq Respublii,
- Tyrkmennin Sovet Sosialistýq Respublii,
- Uzvektiń Sovet Sosialistýq Respublii,
- Taziktiń Sovet Sosialistýq Respublii,
- Kazaxtıń Sovet Sosialistýq Respublii,

- Kyrgystın Sovet Sosialistýq Respublii.
- 14 tugaar cyy. Sovet Sosialistýq Respubliktarnın Ebilelinin podunnu erge cagyrga tutkan teedi cerlerin polgaş kyryne cagyrgazyń cerlerin tamcşytr ergelep kyysedir cyylder polza:
- a) telegejnın ulustar arazynga xarılza-zynda Ebileldi toleeler, eske kyryneler-pile kereeler carar polgaş kyştyq poldurup padylaar;
- b) tajynnın polgaş er-tajynnın ajtyr-ıylar;
- c) SSRE-ge caa respubliktar kiirip alı;
- d) SSRE-nin Undezin xoojluzun kyysedirin xınap xaragalzar polgaş ebiledeşken respubliktarnın Undezin xoojluların SSRE-nin Undezin xoojluzu-pile taarıztyr turguzarın xandıy;
- e) ebiledeşken respubliktarnın arazynda klyşgarılarnın eskerilgezin padylaar;
- f) SSRE-nin kamgalanır coruun ebiledeer polgaş SSRE-nin pygy poş cerpek-tiq kyzyń udurtur;
- g) kyrynenin onza ergezin paşmdalar taştkkş sadıqny ergeleer;
- q) kyrynenin ajıl cok turar coruun kamgalaar;
- i) SSRE-nin ulustun azı-agjynın plan-narın turguzar;
- j) SSRE-nin cangş aajlyq kyr. tolebi-leli, paşa ebileldin, respubliktarnın polgaş cer-cernin tolebielderin turguzarınga kirer yndyryqler polgaş orulgalarn padylaar;
- k) pygy Ebilelge xamaarız bankyların, yletpyr polgaş kede azı-agjynın alban cerlerin polgaş pydyrylge cerlerin, paşa sadıq cerlerin ergeleer;
- x) transport polgaş xarılzaa coruun ergeleer;
- l) akş polgaş ceeli corumun udurtur;
- m) et xorengini ajıldan kamgalaarın kyrynenen ebiledeer;
- n) ceeskiner turguzup carar polgaş tıpsır peer;
- n) cer azıqlaaryn, paşa cernin istiki pajlaa, ıjaş, suqun azıqlaaryn kol-kol egezin toktaadyr turguzar;
- o) kegeerel cıydyşkın polgaş kadık kamgalanın talazy-pile kol-kol egezin toktaadyr turguzar;
- e) Ulustun azı-agjynın cize pyrytkelin cangş aajlyq corumun ebiledeer;
- p) kuş azı tugajynda xoojlu tyrym yndyrer egezin toktaadyr turguzar;
- r) şygy turguzuu polgaş şygy corudulgazyń tugajynda xoojlu tyrym kly; eryy polgaş ırgin xereeniń xoojlu tyrymnerin yndyrer;
- s) ebileldin xamaattıy polurunun tugajynda xoojlu tyrym; taştkkş kizilerin ergerinin tugajynda xoojlu tyrymnerin yndyrer;

- ş) erşseel-kelderel tugajynda pygy ebileldin padtkal pizikterin yndyrer.
- 15 tugaar cyy. Ebiledeşken respubliktarnın tuskaj ergezin cyq-le, SSRE-nin Undezin xoojluzun 14 tugaar cyylynde ajtkan xemcee-pile klyşgarılarn. Ol cıyl-pile klyşgarılarnıdan eske-kyrynenin pygy erge cagyrgazyń ebiledeşken respublik pyryzy podu-pile tuskaj potlandıy ar. Ebiledeşken respubliktarnın tuskaj pot-ergezin SSRE kamgalaar.
- 16 tugaar cyy. Ebiledeşken respublik pyryzy polza tus respubliktın onza pajdalyń paşmdalaan polgaş SSRE-nin Undezin xoojluzunga pyryn mezyyny-pile taarıztyr turguskan podunnu Undezin xoojluluq turar.
- 17 tugaar cyy. Ebiledeşken respublik pyryzy SSRE-den turazy-pile yner ergeliq poldurur.
- 18 tugaar cyy. Ebiledeşken respubliktarnın curt tebiskeerin olarnın cerşeer-eli cokka eskerttir polas.
- 19 tugaar cyy. SSRE-nin xoojlu tyrymneri ebiledeşken pygy respubliktarnın curt tebiskeeringe pir tomej kyştyq polur.
- 20 tugaar cyy. Ebiledeşken respubliktın xoojlu tyrymy pygy ebileldin xoojlu tyrymy-pile xariza peer polza, pygy ebileldin xoojlu tyrymy kyştyq polur.
- 21 tugaar cyy. SSRE-nin xamaattylar-ınga ebileldin cangş aajlyq xamaattıl-gazyń turguzar.
- Ebiledeşken respubliktın xamaattıy kizi-le SSRE-nin xamaattıy polur.
- 22 tugaar cyy. Orustun Sovet Federatifitiq Socialistýq Respubliinge kirer cerler polza: Azof-Kara talajyn, Brakkş-Coon cyktyń, Paşyn-Sibirin, Krasnojarskiyn, Songu-Kavkastın krajlar; Voroneşyn, Cöen-Sibirin, Gorkiyn, Paşynın, Ivanof-tun, Kalininin, Kiroftun, Kuşvşeftin, Kur-skiyn, Leningratın, Moskvann, Omskiyn, Orenburktın, Saratofun, Sverdofun, Songun, Stalingratın, Celjavinnin, Jar-oslavtın mozular; Tadarnın, Başkirin, Dagestannın, Paşat-Mooldun, Kavarda-Balkarnın, Kalmyktın, Kareldin, Komın, Krymnın, Mariyn, Mordvanın, Volga xem curttuq nemesternin, Songu-Oset-ijn, Udmurtun, Cecen-Ingustun, Cıvaş-tyń, Jakuttun avtonomnuq sovetsialist-tyq respubliktar; Adıgejnın, Jevrejıin, Kaşacajeftin, Ojraltın, Xakastın, Cerkes-tin avtonomnuq mozular kirer.
- 23 tugaar cyy. Ukraynnın Sovet Sos-ialistýq Respubliinge kirer cerler polza: Vırnisin, Dnepropetroftun, Don-xemnin, Kijeftin, Odestin, Xarkofun, Cernigof-tun mozular polgaş Moldavann Avto-nomnuq Sovet Sosialistýq Respublii kirer.

Pygy ewileldin sovetterinin Uluq xuralynga koryp padyladyr-pile SSR Ewilelinin TKK-nyñ Undezin xoojlu Komizyndan klyp kelgen polgaş SSR Ewilelinin TKK-nyñ Prezidiymynden cyyldyq tep kergen, SSR Ewilelinin Undezin xoojluzunyn toleweleli.

Sovet Sosialistyoj Respubliktarnyñ Ewilelinin KONSTITUZU (Undezin xoojluzu)

Ulanabyz

24 tugaar cyyl. Azerbajzannyn Sovet Sosialistyoj Respubliinge kirer cerler polza, Naxicevannyn Avtonomnuq Sovet Sosialistyoj Respublii polgaş Taq—Karavaxtn avtonomnuq mozuzu polur.

25 tugaar cyyl. Gruzynyn Sovet Sosialistyoj Respubliinge kirer cerler polza: Avxastyn ASSR, Adzarnyn ASSR, Murnuu Osetijnyn avtonomnuq mozuzu polur.

26 tugaar cyyl. Uzbehtyn Sovet Sosialistyoj Respubliinge Kara-Kalpaktn ASSR kirer.

27 tugaar cyyl. Taziktyn Sovet Sosialistyoj Respubliinge Taq—Badaxannyn avtonomnuq mozuzu kirer.

28 tugaar cyyl. Kazaxtnyn Sovet Sosialistyoj Respubliinge kirer mozular polza: Aktubannyn, Alma—Atannyn, Cöen-Kazaxstannyn, Patyn-Kazaxstannyn, Karagandanyn, Murnuu-Kazaxstannyn mozular kirer.

29 tugaar cyyl. Armjannyn SSR, Belorustyn SSR, Tyrkmenyn SSR paza Kyrgystyn SSR olarga kirer avtonomnuq respubliklar polgaş krajlar, mozular cok polur tur.

III tugaar polyk

Sovet Sosialistyoj Respubliktarnyñ Ewilelinin kyryne erge cagyrgazyñ teedi cerleri

30 tugaar cyyl. SSRE-nin kyryne erge-cagyrgazyñ tutkan teedi ceri polza, SSRE-nin Teedi Cöyleli polur.

31 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleli polza, Undezin xoojlunyn 14 tugaar cyylın jozugaar Sovet Sosialistyoj Respubliktarnyñ Ewilelinge tpsso edietken pygy ergelerni pottandyrarda SSRE-nin Teedi Cöylelinge cagyrtkan SSRE-nin cerleri polur—SSRE-nin Teedi Cöylelinin Prezidiymy, SSRE Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli polgaş SSRE Ulus Komissariattar olarnyñ erge medelinge Undezin xoojlunyn jozugaar kirvejin pjar xire ergelerni pottandyr turar.

32 tugaar cyyl. SSRE-nin xoojlu tyrym yndyrer erge-cagyrgazyñ SSRE-nin cyq-le Teedi Cöyleli pottandyr.

33 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleli polza, Pygy Ewileldin Cöyleli polgaş Nasionaldarnyñ Cöyleli tep iji ordu-luq turar.

34 tugaar cyyl. Ewileldin Cöylelin SSRE xamaattylarından songurda 300 mın kiziliq condan pir tolee klydyr songur.

35 tugaar cyyl. Nasionaldarnyñ Cöylelinge, Ewileldeşken respubliktarnyñ, avtonomnuq respubliktarnyñ Teedi Cöylelderinden polgaş avtonomnuq mozularnyn azylyñ conunyn toleelerin Sovetterinden cörutkan toleeler kirer. Oñ xemcee: Ewileldeşken respublik pyryzynden on-on tolee, avtonomnuq respublik pyryzynden peş-peş tolee paza avtonomnuq mozu pyryzynden iji-iji tolee kirer.

36 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ terti cıl xussaalyq songur.

37 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ iji orduzu polur Ewileldin Cöyleli-pile Nasionaldarnyñ Cöyleli kajyztat ten ergeliq.

38 tugaar cyyl. Ewileldin Cöyleli polgaş Nasionaldarnyñ Cöyleliniñ xoojlu tyrym yndyrer tugajynda kajyztyn-taa egeleki ergezi pir tomej.

39 tugaar cyyl. Pir ewes xoojlu tyrymny SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ iji orduzunyn kajyztat aña xej nuruuzu-pile xyleep alğan polza, uk xoojlu tyrymny padylan tep sanaar.

40 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ xyleep alğan xoojlu tyrymnerin SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn targazy polgaş sekreterinin xolunyn uzyyn salgaş parlar yndyrer.

41 tugaar cyyl. Ewileldin Cöyleliniñ polgaş Nasionaldar Cöyleliniñ sessi xuraldar pir uqda egelees, pir uqda toostur.

42 tugaar cyyl. Ewileldin Cöyleli pol-

za, Ewileldin Cöyleliniñ targazy polgaş oñ iji oralakşy targalaryn songur.

43 tugaar cyyl. Nasionaldarnyñ Cöyleli polza, Nasionaldarnyñ Cöyleliniñ targazy polgaş oñ iji oralakşy targalaryn songur.

44 tugaar cyyl. Ewileldin Cöyleliniñ polgaş Nasionaldar Cöyleliniñ targalar polza, cöguur ordularnyn xuraldarnyn udurtur polgaş olarnyn iştikki curumun ergelep corudar.

45 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ iji orduzunyn kattışkan xuraldarnyn Ewileldin Cöyleliniñ polgaş Nasionaldar Cöyleliniñ targalar eelcezip corudar.

46 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ sessi xuraldarnyn SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn pir cılda iji uday cıyldyrar. Eelceq cok sessi xuraldarnyn SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn podunyn tugazy-pile ijk-pe azy ewileldeşken respubliktarnyñ kajy pireziniñ negeeni-pile cıyldyrar.

47 tugaar cyyl. Ewileldin Cöyleli polgaş Nasionaldar Cöyleliniñ arazında margydaa yner polza, tus ajtyrqnñ ten ergeliq klydyr turguskan cöşseerestirer komiska kirip şittirer. Pir ewes cöşseerestirer komis taarşy şittirer yndyrup albas ijk-pe azy pir ewes oñ şittiringe ordularnyn kajy pirezini taarşpas polza, tus ajtyrqnñ ordularga kattar cugaalaştarar. Iji ordunyn cöşseerestirer taarşy şittirer cok polur polza, SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn polza, SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ taratkaş, caa songulda tomujlaar.

48 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleli iji ordularnyn kattışkan xuralynga SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn songuru polza: SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn targazy, oñ terti oralakşy targalar, Prezidiymynyn sekreteri polgaş Prezidiymynyn 31 kezignyn songur.

SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn podunyn pygy corudup turar azy xereeniñ tugajyn SSRE-nin Teedi Cöylelinge xarşylar turar.

49 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn polza:

a) SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ sessi xuraldarnyn cıyldyrar;

b) cöguur ajtyq-carlyktarny yndyrup, kyştıq turup turar xoojlu-tyrymnerni tajylylyr ugaadyr;

c) SSRE-nin Undezin xoojluzunyn 47 tugaar cyylın jozugaar SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ taradyr polgaş caa songuldarıñ turguzar;

d) podunyn sanaly-pile ijk-pe azy ewileldeşken respubliktarnyñ kajy pireziniñ negeeni jozugaar ulustun pygy conunyn sanalyñ alar referendum tep coruktu klyp kyysseidir;

e) pir ewes SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ polgaş respubliktarnyñ Ulus Komissarlarnyñ Cöylelderiniñ toktaaldar, ajtyşkynnar xoojlu tyrymge taarşpas polza olarny kyş cok poldur;

f) SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ sessi xuraldarnyn arazında SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ targazyñ sanal kiirip kelgeni-pile SSRE-nin tus-tus Ulus Komissarlarnyñ tuzaalyndan xalaar polgaş tomujlaar, onu taraazy-pile SSRE-nin Teedi Cöylelinge padylattar;

g) SSRE-nin orden xavyjaalarñ tpsp şannaar;

q) orşseel kergyzer ergeni pottandyrar;

i) SSRE-nin poş cepsekti kyzyynyn teedi tuzaaldyqlarñ tomujlaar polgaş xalaar;

j) SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ sessi xuraldarnyn arazında, SSRE-ge udur tajyn yndyrup xaldar polza tajyn polgan pajaldy carlaar;

k) niittizi-pile ijk-pe camdyk xuzu-pile şeriq xavyrarny carlaar;

x) telegejniñ öske ulustar-pile cargan kereelerni padylaar;

l) SSRE-nin taştıkky kyrynelerge olu-rar pyryn ergeliq toleelerin tomujlaar pol-

gaş tedir keldirer;

m) taştıkky kyrynelerniñ diplomattyq toleelerin xyleep alar.

50 tugaar cyyl. Ewileldin Cöyleli polgaş Nasionaldar Cöyleli, ordu pyryzynyn toleelerin pyryn ergeziñ şyp kør mandat komistarın songur.

Mandat komizynyn xynar kelgenin jozugaar ordular, cok-polza tus-tus toleelerin pyryn ergeziñ xyleep alar, cok-polza olarnyn songuldaazn kyş cok poldur tep şittirler.

51 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleli, kazan cugula tep kergeninde, kandyq-taa ajtyrqnñ tugajynda ister xynaar polgaş xynar pajyssaar komistar tomujlaar.

Pygy-le alban cerleri polgaş alban xarlar ol komistarnyñ negeldezin kyysseidir polgaş olarga cugula parymdaa cyylde polgaş şynytkan piziktarni peeri alban.

52 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ cöşseereli cokka, yncarga SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ sessi xural polvayn turar yjede SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn cöşseereli cokka, SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ toleezin şygy xarşsalgazynga kiirer ijk-pe pazyn-naar uzur cok.

53 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ pyryn erge tudar xuussaazy ertte peer ijk-pe oñ podun xuussaa cetpeende taratkan polza, oñ soonda SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn, SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ caa Prezidiymyn SSRE-nin Teedi Cöylelinden kattar songup turguskuza cedir podunyn pyryn ergeziñ kadagalp edileer.

54 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ pyryn erge tudar xuussaazy ertten ijk-pe azy oñ podun xuussaa cetpeende taratkan polza SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ pyryn erge tudar xuussaazy ertken ijk-pe azy oñ podun xuussaa cetpeende taratkan xynynen songaar iji ajdan azyq ewes xuussaa iştinde caa songuldanşy corudarnyñ tomujlaar.

55 tugaar cyyl. SSRE-nin caa songutkan Teedi Cöylelin SSRE-nin ergide turgan Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn songulda ertken soonda pir ajdan oraj ewes cıyldyrar.

56 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Cöyleli iji ordunyn kattışkan xuralynga, SSRE-nin Cazaa polur SSRE Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ turguzar.

IV tugaar polyk

Ewileldeşken respubliktarnyñ kyryne erge-cagyrgazyñ teedi cerleri

57 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleli polza Ewileldeşken respubliktn kyryne erge cagyrgazyñ tutkan teedi ceri polur.

58 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleliniñ tus respubliktn xamaattylar terti cıl xuussaalyq songur.

Songuur toleelerin sanyn ewileldeşken respubliktarnyñ Undezin xoojlularyn jozugaar toktaadyr.

59 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleli polza, tus respubliktn xoojlu tyrym yndyrer karacangşy ceri polur.

60 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleli polza:

a) tus respubliktn Undezin xoojluzun xyleep ar padylaar polgaş aña SSRE-nin Undezin xoojluzunyn 16 tugaar cyylınge taarşytr eskerilgeleer kiirer;

b) tus respublikka paktaar kirgen avtonomnuq respubliktarnyñ Undezin xoojlularyn padylaar polgaş olarnyn tewiskeeriniñ kzygaarñ toktaadyr;

c) tus respubliktn ulustun azy-agşy plan polgaş tozevelin padylaar;

d) Ewileldeşken respubliktn şygy cerlerinden şittirgen xamaattylarga amnis polgaş orşseel kergyzeriniñ ergeziñ edileer.

61 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöylelinden Ewileldeşken res-

publiktn Teedi Cöyleliniñ Prezidiymyn songuru polza: Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn targazy oñ oralakşy targalar paza Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn kezignynerni songur.

Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleliniñ Prezidiymynyn pyryn ergeziñ Ewileldeşken respubliktn Undezin xoojluzupile toktaadyr.

62 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleli xuraldarnyn xuraldadyr erttiringe podunyn targazy polgaş oralakşy targalar songup alar.

63 tugaar cyyl. Ewileldeşken respubliktn Teedi Cöyleli polza Ewileldeşken respubliktn Cazaa polur tus respubliktn Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ turguzar.

V tugaar polyk

Sovet Sosialistyoj Respubliktarnyñ Ewileliniñ kyryne cazak-cagyrgazyñ cerleri

64 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli polza, Sovet Sosialistyoj Respubliktarnyñ Ewileliniñ kyryne cagyrgazyñ teedi kyyssecki polgaş cagyrgar tuzaar ceri polur.

65 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli polza, SSRE-nin Teedi Cöyleliniñ murnunga xarşsalgalıq polgaş podunyn klyp kyyssetken azylyñ aña iletkep xnaadyr turar.

66 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli polza, kyştıq turar xoojlu tyrymnerni parymdalaş, paza onu kyysseidiriniñ toleezinde toktaaldar, ajtyşkynnar yndyrer polgaş olarnyn kyysseidişkiniñ xynaar.

67 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ toktaaldarnyñ, ajtyşkynnarın SSRE-nin pygy tewiskeeringe kyysseidir alban.

68 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli polza:

a) SSRE-nin pygy ewileliniñ polgaş ewileldeşken respubliktarnyñ Ulus Komissariattarnyñ paza podunga cagyrtkan ösketaa azy-agşy, kultur cerleriniñ azylyñ kattyşytr ajlap paaştar;

b) ulustun azy-agşy planyn, kyrynenin tozevelin pottandyrar polgaş paza ceelakşy curumun pzyktar tugajynda xemceqler alar;

c) niittiniñ korum-curumun xandyrar, kyrynenin erge azylyñ kamgalaar polgaş xamaattylarnyñ ergelerni kamgalaar tugajynda xemceqler alar;

d) taştıkky kyryneler pile xarşlazar tugajynda erengej udurtulganşy pottandyrar;

e) cingine şeriq albanynga kyjgyrttyr xamaattylarnyñ cıl-cıldagy sanyn toktaadyr, oran curitun poş cepsekti kyzyynyn erengej turguzuşkunyn paaştar.

69 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli polza, SSRE-nin erge-medelinge xamaarşyrgan cazak cagyrga polgaş azy-agşy adyrlarnyñ talazy-pile, Ewileldeşken respubliktarnyñ Ulus Komissarlarnyñ Cöylelderiniñ toktaaldar, ajtyşkynnarın ara soksaadyr polgaş SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ tuzaal saavylarny kyş cok poldur ergeliq.

70 tugaar cyyl. SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ SSRE-nin Teedi Cöylelinden turguzar polza:

SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ targazy;

SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleliniñ targazyñ oralakşylar;

SSRE-nin Kyrylan komizynyn targazy;

Sovet kontrol komizynyn targazy;

SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Peletkelder Komitediniñ targazy;

Uran-cogaal xereeniñ Komitediniñ targazy;

Teedi surguul xereeniñ Komitediniñ targazy.

71 tugaar cyyl. SSRE-nin Cazaa ijk-pe azy SSRE-nin Ulus Komissarlarnyñ Cöyleli, oorttan SSRE-nin Teedi Cöyle-

Pygy ewileldin sovetterinin Uluq xuralynga koryp padyladyr-pile SSR Ewilelinin TKK-nyñ Undezin xoojlu Komizyndan kыlр kelgen polgaş SSR Ewilelinin TKK-nyñ Prezidiymynden cyulydyq tep kergen, SSR Ewilelinin Undezin xoojluzunyn telerileli.

Sovet Sosialistyoj Respubliktarnyñ Ewilelinin KONSTITUZU (Undezin xoojluzu)

Ulanсыз

elinin telerizi cybe ajttarar polza, yş xonuktan erttirerjin coguur orduga parar aas-pile ijk-pe pizimel-pile xarabyñ peer uzurluq.

72 tugaar cyyl. SSRE-nin Uluq Komissariaty polza, kyrynenin cazak cagyrgazyñ SSRE-nin erge-medelinge xamaaryşkan adyların ergeleer.

73 tugaar cyyl. SSRE-nin Uluq Komissariaty polza, coguur Uluq Komissariattyñ erge-medelinin xemcezi-pile, kyştıy turar xoojlu tyrymnerni, paza SSRE-nin Uluq Komissariatyñ Cöylelinin toktaaldar, ajttıyşkynnarın parımdalaş, paza olarnı kyssedirinin telerinde tuzaal, saavylar ındyerer polgaş olarnı kyssedirinin xıpaar.

74 tugaar cyyl. SSRE-nin Uluq Komissariaty cok-polza pygy ewileldin komissariatty cok-polza ewileldesken respublikarnı komissariatty polur.

75 tugaar cyyl. Pygy Ewileldin Uluq Komissariatty polza, kyrynenin cazak cagyrgazyñ olarga taaskan adyların SSRE-nin pygy tewiskeeringe cok-polza şıut, cok-polza pottarın tomujlaan cerlerin tamcıyşır ergelep corudar.

76 tugaar cyyl. SSRE-nin ewileldesken respubliktarga xamaaryşkan Uluq Komissariatty polza, kyrynenin cazak cagyrgazyñ olarga taaskan adyların ewileldesken respubliktarnı attaş Uluq Komissariatty tamcıyşır ergelep corudar.

77 tugaar cyyl. Pygy ewileldin Uluq Komissariatty polur cerler polza:

Oran kamgalalyn; Taştık xerectin; T şık sadıqyn; Oruk xarılzaaşyn; Xarılzaaşyn; Suq transporttun; Aar iletiryn—şak mındyq Uluq Komissariatty polur.

78 tugaar cyyl. SSRE-nin ewileldesken respubliktarga xamaaryş Uluq Komissariatty polza:

Cem iletiryn; Cık iletiryn; Bjaş iletiryn; Cer-taraalan azylyn; Taraa, mal azylyn sovhostarın; Sannyn; Iştık sadıqyn; Iştık xerectin; Sygynyn; Kadık kamgalalyn—şak mındyq Uluq Komissariatty polur.

VI tugaar pelyk

Ewileldesken respubliktarnı kyrynenin cazak cagyrgazyñ cerleri

79 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik kyrynenin erge cagyrgazyñ kyssedici polgaş cagyrrar tuzaar teedi ceri polza, Ewileldesken Respubliktın Uluq Komissariatyñ Cöyleli polur.

80 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöyleli polza, Ewileldesken respublik Teedi Cöylelini mırnınga xarılzalgalıq polgaş podunı corutkan azylyn ana xıpadır turar.

81 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöyleli polza, SSRE-nin polgaş Ewileldesken respublik kyştıy turar xoojlu tyrymnerin, SSRE-nin Uluq Komissariatyñ Cöylelinin toktaaldar, ajttıyşkynnarın parımdalaş, paza olarnı kyssedirinin telerinde toktaaldar polgaş ajttıyşkynnar ındyerer, paza olarnı kyssedirinin xıpaar.

82 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöyleli polza, avtonomnuq respubliktarnı Uluq Komissariatyñ Cöylelinin toktaaldar, ajttıyşkynnarın ara soksadyr polgaş krajlar, mozular, avtonomnuq mozularnı azylyn conunın telerinin sovetterinin kyssedici komitetterinin şıptirleri, ajttıyşkynnarın kys-cok poldurar ergeliq.

83 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöylelini Ewileldesken respublik Teedi Cöylelinin turguzar polza:

Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöylelinin targaz; Oralaks targaz; Kyrynenin plan komizyñ targaz; Uluq Komissariaty polza:

Cem iletiryn; Cık iletiryn; Bjaş iletiryn; Cer-taraalan azylyn; Taraa, mal azylyn sovhostarın; Sannyn; Iştık sadıqyn; Iştık xerectin; Sygynyn; Kadık kamgalalyn; Cırdıyşkynnarın; Curt iletiryn; Xooraj azy-agıyn; Xej niittin tuzalamış tırsatın; Şak mındyq Uluq Komissariaty; Peletkelder Komitedinin telerizi; Ulan cogaal xereen ergelep cernin targaz;

Pygy ewileldin Uluq Komissariattyñ telerizi.

84 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariaty kyrynenin cazak cagyrgazyñ Ewileldesken respublik erge-medelinge xamaaryş adyların ergelep corudar.

85 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariaty polza, coguur Uluq Komissariattyñ erge-medelinin xemcezi-pile, SSRE-nin polgaş Ewileldesken respublik xoojlu tyrymnerin, SSRE-nin polgaş Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöylelinin toktaal, ajttıyşkynnarın, SSRE-nin ewileldesken respubliktarga xamaaryş Uluq Komissariattyñ tuzaal, saavyların parımdalaş, paza olarnı kyssedirinin telerinde tuzaal saavylar ındyerer.

86 tugaar cyyl. Ewileldesken respublik Uluq Komissariaty polza, SSRE-nin ewileldesken respubliktarga xamaaryş Komissariatty ijk-pe, azy tus respublik Komissariatty polur.

87 tugaar cyyl. SSRE-nin Ewileldesken respubliktarga xamaaryş Uluq Komissariatty polza, kyrynenin cazak cagyrgazyñ ana taaskan adyların ergelep corudarda, Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöylelinge-taa, SSRE-nin ewileldesken respubliktarga xamaaryş coguur Uluq Komissariatty-taa cagyrtır.

88 tugaar cyyl. Tus Respubliktın Uluq Komissariatty polza, kyrynenin cazak cagyrgazyñ ana taaskan adyların ergelep corudarda, Ewileldesken respublik Uluq Komissariatyñ Cöylelinge şıut cagyrtır.

VII tugaar pelyk

Avtonomnuq Sovet Sosialistyoj Respubliktarnı kyrynenin erge cagyrgazyñ teedi cerleri

89 tugaar cyyl. Avtonomnuq respublik kyrynenin erge cagyrgazyñ teedi ceri polza, ASSR-nın Teedi Cöyleli polur.

90 tugaar cyyl. Avtonomnuq respublik Teedi Cöylelini Avtonomnuq respublik Undezin xoojluzundan toktaalkan teleriler songuur sanın parımdalaş, tus respublik xamaatylar terti cıl xussaalyq songuur.

91 tugaar cyyl. Avtonomnuq respublik Teedi Cöyleli polza, ASSR-nın xoojlu tyrym ındyerer ceri cangıs ol polur.

92 tugaar cyyl. Avtonomnuq respublik pyryzy polza, Avtonomnuq respublik onza pajdaly parımdalaan polgaş Ewileldesken respublik undezin xoojluzunga pyryn taarışır kılğan podun Undezin xoojluluq turar.

93 tugaar cyyl. Avtonomnuq respublik Teedi Cöyleli podun Undezin xoojluzun parımdalaş, Avtonomnuq respublik Teedi Cöylelini Prezidiymyn

polgaş Avtonomnuq respublik Uluq Komissariatyñ Cöylelini songuur.

VIII tugaar pelyk

Cer-cerde kyrynenin erge cagyrgazyñ cerleri

94 tugaar cyyl. Krajlar, mozular, avtonomnuq mozular, okruktar, rajonnar, xoorajlar, kedee suurlarda (stanitsa, derevja, xutor, kışlak, aal tep attıy cerlerde) kyrynenin erge cagyrgazyñ cerleri polza, azylyn conunın telerinin Sovetleri polur.

95 tugaar cyyl. Krajlar, mozular, avtonomnuq mozular, okruktar, rajonnar, xoorajlar, kedee suurların (stanitsa, derevja, xutor, kışlak, aal tep attıy cerlernin) azylyn conunın telerinin Sovetlerin temgi kraj, mozu, avtonomnuq mozu, okruk, rajon, xooraj, kedee suurların azylyn conu iji cıl xussaalyq songuur.

96 tugaar cyyl. Azylyn conunın telerinin Sovetlerine teler songuurunın xemceen Ewileldesken respubliktarnı Undezin xoojlular-pile toktaaldar.

97 tugaar cyyl. Azylyn conunın telerinin Sovetleri polza, pottarın cagyrgan cazak cagyrga cerlerin azy xereen ındurtır, kyrynenin korım-curumun kamgalalyn, xoojlu tyrymnerni edirip sagıyn polgaş xamaatyların ergezin kamgalalyn xandırar, cer-cernin azy-agıyn polgaş kultur turguzuşkunı pottandırar, cer-cernin telerinde toktaaldar.

98 tugaar cyyl. Azylyn conunın telerinin Sovetleri polza, olarga SSRE polgaş ewileldesken respublik xoojlu tyrymnerin pergen ergezin xemcezi-pile şıptirler polgaş ajttıyşkynnar ındyerer.

99 tugaar cyyl. Kraj, mozu, avtonomnuq mozu, okruk, rajon polgaş xoorajın azylyn conunın Sovetlerinin kyssedici polgaş cagyrrar tuzaar ceri polza, targalyq, oralaks targalar polgaş kezıgynnerliq kıldır ol Sovetlerin songaan kyssedici komitetleri polur.

100 tugaar cyyl. Picci suu cerlerde azylyn conunın telerinin kedee Sovetlerinin kyssedici polgaş cagyrrar tuzaar ceri polza, Ewileldesken respubliktarnı Undezin xoojlular jozugaar uk Sovetlerin songaan targaz polgaş on oralaksylar polur.

101 tugaar cyyl. Azylyn conunın telerinin Sovetlerinin kyssedici cerleri polza, olarnı songaan azylyn conunın telerinin Sovedin-taa, azylyn conunın telerinin on eryl Sovedinin kyssedici ceringe-taa, podun kılğan azylyn şıut xıpadır perip turar.

IX tugaar pelyk

Sygy polgaş xoojlu xaragalzaaz

102 tugaar cyyl. SSRE-de sygy xereen yzer cerler polza, SSRE-nin Teedi Sygyzy, Ewileldesken respubliktarnı Teedi Sygyleri, krajlar polgaş mozular sygyleri, avtonomnuq respubliktar polgaş avtonomnuq mozular sygyleri, SSRE-nin Teedi Cöylelinin toktaaldar turguzar SSRE-nin tuskaj sygyleri, arattın sygyleri polur.

103 tugaar cyyl. Pygy-le sygylerge xerek koryp şıderde xoojlu tyrymde tuskaj ajtkan uzuralgalardan angda, arat telerinin kirizilgezi-pile koryp şıder.

104 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Sygyzy polza, sygynyn teedi ceri polur. SSRE-nin Teedi Sygyzyge taandırar cybe polza, SSRE polgaş Ewileldesken respubliktarnı pygy sygy cerlerinin azy xereen xıpaar xaragalzar turarın taqzyr.

105 tugaar cyyl. SSRE-nin Teedi Sygyzy polgaş SSRE-nin tuskaj sygylerin SSRE-nin Teedi Cöylelinin peş cıl xussaalyq songuur.

106 tugaar cyyl. Ewileldesken respubliktarnı Teedi Sygylerin Ewileldesken respubliktarnı Teedi Cöylelinin peş cıl xussaalyq songuur.

107 tugaar cyyl. Avtonomnuq respubliktarnı Teedi Sygylerin Avtonomnuq respubliktarnı Teedi Cöylelerinden peş cıl xussaalyq songuur.

108 tugaar cyyl. Krajlar polgaş mozular sygylerin, avtonomnuq mozular sygylerin krajlar polgaş mozularnı azylyn conunın telerinin Sovetlerinden ijk-pe, avtonomnuq mozularnı azylyn conunın telerinin sovetlerinden peş cıl xussaalyq songuur.

109 tugaar cyyl. Arat sygylerin songurda, cazyt padılaşkynnar pygy niittin, şıut, pir ten songulda ergezin parımdalaş, rajonnar xamaatyların yş cıl xussaalyq songuur.

110 tugaar cyyl. Sygy corudulgaş kılarda, ewileldesken respublik ijk-pe, avtonomnuq respublik azy avtonomnuq mozunın tel tomaan kılarda kıl polgaş ol tıdy pilbes kizilerni xelemecci tamcıyşır xerectin uzur parımdalar-pile pyryn taarışır xandırar, paza sygy undezin tel tomaa-pile cybe cugaalar ergeni xandırar.

111 tugaar cyyl. SSRE-nin pygy-le sygyleringe xerek uzurun şıderde, xoojlu tyrymde onza cyilder ajtkan xirezile azy corudar polgaş xerectin kizilni kamgalalyn ergezin xandırar.

112 tugaar cyyl. Şıttekiler tuskaj xamaaryşpı ergeliq polgaş cyq-le xoojlu tyrymge cagyrtır.

113 tugaar cyyl. Pygy-le Uluq Komissariatty polgaş ana cagyrtkan alban cerleri, paza tus-tus alban tuzaaldı kiziler, paza SSRE-nin xamaatylar xoojlu tyrymnerni ondak cok kyssedirın xıpaar koryp turar teedi xaragalzaaz SSRE-nin Xoojlu xaragalzakşynga taqzyr.

114 tugaar cyyl. SSRE-nin Xoojlu xaragalzakşyñ SSRE-nin Teedi Cöylelinin cedi cıl xussaalyq tomujlaar.

115 tugaar cyyl. Respubliktar, krajlar, mozular, paza avtonomnuq respubliktar polgaş avtonomnuq mozularnı xoojlu xaragalzakşyñ SSRE-nin Xoojlu xaragalzakşyñdan peş cıl xussaalyq tomujlaar.

116 tugaar cyyl. Rajonnarın xoojlu xaragalzakşyñ Ewileldesken respubliktarnı xoojlu xaragalzakşyñdan peş cıl xussaalyq tomujlaar, onu SSRE-nin Xoojlu xaragalzakşynga padıladır ar turar.

117 tugaar cyyl. Xoojlu xaragalzaazyn cerleri pottarın erge yyrgezin kyssedirde, oran curtun kındyq-taa cerlerinden xamaaryşpı, cyq-le SSRE-nin Xoojlu xaragalzakşynga cagyrtır.

X tugaar pelyk

Xamaatyların kol ergeleri polgaş xyleelgeleri

118 tugaar cyyl. SSRE-nin xamaatylar azy alır ergeliq, cıl tize, yrgıcy xandırgan azyldıq turgaz, kyzyyn xel-ezizın kılğan cyvezinın sanı polgaş şıpa-rynga taarışır alır ergeliq.

Azy alır ergeni xandırar cybe polza, ulustun azy-agıynın sosialistyoj turguzuu, sovet niittilgenin pydryky kysterinin şınyş cok ulam ızyp turar, azy-agıynın samıralynın cogu polgaş azy-coktaar coruktı uzılkaan ol polur.

119 tugaar cyyl. SSRE-nin xamaatylar tıstanır ergeliq.

Tıstanır ergeni xandırar cybe polza, iletirincinernin şıptı cıgam xej nuruzun azyldar xynyn 7 şak cedir kızırgan, şalyñ xever artıyş-şan, iletirincinern polgaş alban xakıyşy cıldı-na şolee peerin turguskı, azylyn conu xandırarınga sanatorlar, tıstanır razınnar, kluptar olarnı kalbaa-pile perip turar ol polur.

120 tugaar cyyl. SSRE-nin xamaatylar kılarda, paza aarar polgaş azy kıl albas appaar polza, etin xandırylgazın alır ergeliq.

Pygy ewileldin sovetteriniñ Uluq xuralınga көрүp paдыладыр-pile SSR Ewileliniñ TKK-nyñ Yndeziñ xoojlu Komizыndan kыльp kelgen polgaş SSR Ewileliniñ TKK-nyñ Prezidiymynden cyuydyq tep көрген, SSR Ewileliniñ Yndeziñ xoojluzunıñ tеlеvileli.

Sovet Sosialistıyq Respubliktarnıñ Ewileliniñ KONSTITUZU (Yndeziñ xoojluzu)

Tөңcyzy

Po ergeni xandьrар cybe polza, ylet-pyrсinnet polgaş alban хааксыттарныñ niittiniñ амь камгалалыñ kyryneniñ хөрген-zi-pile kalbak хөqзyдыp турар, xalas em-nelge тuzаламсыз, азылсын conga азыл-ладыр-pile kurorttarnы хөj-хөjy-pile тьр-сыр турар ol polur.

121 tugaar cyyl. SSRE-niñ xamaat-тылар өренir ergeliq.

Po ergeni xandьrар cybe polza, pygy niittiniñ бjaар-la өренir jozulıq ege өreniшkini, өренirniñ, teedi polbaazьraldь-taa xalas kыlgань, teedi шkolanыñ өrenikcil-eriniñ еñ хөj nuruuzunga kyrynenen тuzаламсыз шалыñ perip турар, шkolaa өre-dirde төreen тылныñ кьrыңа өредir, zavottarga, sovхostarga, mašina-traktor st-anзыларыңа polgaş kolxostarga азылсын connun pydyrylgeniñ, texniktiñ polgaş agronomnuñ еrtteminge xalas өредirniñ тургускань ol polur.

122 tugaar cyyl. SSRE-de хееreen kizee азыл-агьjыñ, kyryneniñ, kulturnun, хөj niittiniñ-politiktıñ амьдьралыñ pygy-le talazыңа er kizi-pile pir ten kirzir ergeni peer.

Xееreennerniñ po еrgelerin pottan-dьrар polurun xandьrар cybe polza, азыл кьльp, азылныñ хөleziniñ алыр, тыстань, хөjnyñ амь камгалалыñ алыр, өренir tug-ajьnda хееreen kizee er kizi-pile pir ten ergeni pergeni, ije polgaş caş uruqnun erge азыл kyrynenen kamgalap турар, хееreen kizi saattanganda шалыñ perbi-шаан шөlee тырсыр, хееreen kiziniñ poz-иur pазьnpap, uruqlar jaslazь polgaş sat-tarыñ kalbaa-pile тургузур турар ol polur.

123 tugaar cyyl. SSRE-niñ xamaat-тылар, nasional ajmaa polgaş keziniñ оны хamaan cокka, азыл-агьjыñ, kyryneniñ, kulturnun polgaş хөj niittiniñ-politiktıñ амьдьралыñ pygy talazь-pile ten ерге-лиq турар puzulbas kadyq xoojlu tyrym polur.

Xamaatтыларныñ keziniñ оны polgaş nasional ajmaan parymdalaş, olarnыñ еr-gezin kandyq-taa janь-pile шuut ijik-pe шuut еbes kызыгаарлааr ijik-pe азыл харыñ olarga шuut ijik-pe шuut еbes артык ерге тырсыр polza, paza kandyq pir keeş оны polgaş nasional сөкty оры тургузар, азы өzeenneшtirer polgaş kudu көр coruktu xoojlu tyrym jozugaar kadyq шider.

124 tugaar cyyl. Xamaatтыларныñ ша-зыңа cydyr, cydybeziniñ хостуq тургузар төleede, SSRE-de хыreeni kyrynenen, шkolanь хыreenen тuskajьan. Xamaatтылар шup-tuzu шазыñ jozulалыñ corudarь хостуq polgaş шазыңа удур surttaal corudarь хостуq.

125 tugaar cyyl. Азылсын connun еr-ge-азылға таарыштыр, paza sosialistıyq jo-зу-turguzıqny pазьdar sorulga-pile SSSE-niñ xamaatтыларыңа хостуq кьдыр тырсыр

xandьrар cyylder polza:

- a) sestyn шөleezi,
- b) parlalğanь şөleezi,
- c) xural-suqlaань şөleezi,
- d) kudumcaa cыskaal кьльpныñ şөleezi.

Xamaatтыларныñ po еrgelerin xandьrар cybe polza, азылсын conga polgaş olarnыñ organizastarыңа хөvilel, saazyñ хөргенiz, niittiniñ pазьnpap, kudumcular, харьлаа cepsekeri polgaş ol еrgeleriñ pottandьr-арыңа cugula өske-taa еttin cyylderin perip турар ol polur.

126 tugaar cyyl. Азылсын connun еr-ge-азылға таарыштыр, paza arat tymenniñ or-ganizas talazь-pile pot азыл хөreen polgaş politikalazь-pile idepkej kicceelin хөq-zyder sorulga-pile SSRE-niñ xamaatтыларь адаанда айткан хөj niittiniñ organizastar-ыңа каттыр еviledezir еrgeliq: profes еvilelderi, kooperatif kаттыршкынар, аныктар organizastарь, sport polgaş oran kamgalалыñ organizastарь, kulturnun, texniktiñ, еrttemniñ niittilgeleri polgaş pa-za yletpyrecin ағыннь хыreeneniden polgaş өske-taa janь азылсын connun іш-tiunden yngen en-ne idepkejliq, en-ne me-dereldiq xamaatтылар SSRE-niñ komunis-tyq namыңа каттыр еviledezir. Ol nam polza, азылсын con socialistıyq jozu-turguzıqny pазьдыр хөqзyдыp temissezirde olarnыñ murnakь pelyy polur polgaş азылсын connun хөj niittiniñ-taa, kyryne-niñ-taa pygy organizastарыñ udurtur өzee polur.

127 tugaar cyyl. SSRE-niñ xamaat-тыларныñ амь хуuzunga xaldap теep pol-bazьñ хандьrар. Kыm-taa kizi шyugynyn toktaalь cокka, азы хoojlu xaragalzakь-зыñ айттышкыñ cокka pазьnpadyr uz-ur cок.

128 tugaar cyyl. Xamaatтыларныñ oran pазьnpaа xaldap теep polbazьñ polgaş cagaa piziiniñ cazyдьñ xoojlu tyrym jozu-gaar kamgalaar.

129 tugaar cyyl. Азылсын connun еrge-азыл teeş, азы еrttemniñ азыл coruu teeş, азы nasional-xostalgalьq temissel teeş, xilinek көрүp tezip kelgen таытк-кь хamaatтыларға xorgadaar еrgeni SSRE peer tur.

130 tugaar cyyl. SSRE-niñ xamaat-ты pyryzy Sovet socialistıyq Respubliktarnыñ Ewileliniñ yndeziñ xoojluzun sagьp еder-er, xoojlu tyrymnerni kyyssedir, kыş азыл-дын tyrymyn sagьp, хөj niittiniñ хы-eelgeziinge ak setkildiq polur, socialistıyq niitti curttalğanь tyrymyn хyndyleer uz-urlyq.

131 tugaar cyyl. SSRE-niñ xamaat-ты pyryzy polza, sovet jozu-turguzıqnyñ ыдыктыq polgaş kыm-taa теep xaldap pol-bas yndeziñ polur, төreen curttunun paj polgaş kыccыlyq турарыñ тазьль polur, pygy азылсын connun paj шьdamьk pol-

gaş kulturlyq амьдьраарыñ тазьль pol-ur niittiniñ socialistıyq оны хөргенizniñ kamnaar polgaş pазьqlaar хyleelgelіq.

Niittiniñ socialistıyq оны хөргенizinge xora cedirip xaldaar kiziler arattыñ tajьp-napь polur.

132 tugaar cyyl. Pygy niittiniñ шeriq albanьñ кьльp coruu xoojlu tyrym polur.

Uletpyrecin-Taraaccыñnyñ Kызыl Şeringe шeriq albanьñ кьльp coruk polza, SSRE-niñ xamaatтыларыñ хyndylyq хyleelgezi tur.

133 tugaar cyyl. Төreen curttun kam-galaar coruk polza, SSRE-niñ xamaat-ты pyryzynyn ыдыктыq хyleelgezi polur. Tangьraan yrep, tajьpnyñ talazьñ-ce kir-ip, kyryneniñ шeriq kыccыzyngе kоgaral cedirip, таыткь kyrynege тuzalap шpion coruk кьльp, curttunga kara sagьş cedi-rip еskerliр polza, en-ne aar kemniq paak хerek tep көргеш xoojlu tyrymnyn pygy-le шiriini-pile шider.

XI tugaar pelyk Songulda curumu

134 tugaar cyyl. Азылсын connun tel-eeleriniñ pygy-le Sovetteri: SSRE-niñ Teedi Cөvyleli, Ewiledeşken respubliktar-nyñ Teedi Cөvylelderi, азылсын connun teleeleriniñ kraj polgaş mozu Sovetteri, avtonomnuq respubliktarnыñ Teedi Cөvyl-elderi, avtonomnuq mozularыñ азылсын connun teleeleriniñ Sovetteri, okutar, rajonnar, xoorajlar polgaş көdee cerler-niñ (stanitsa, derevnja, xutor, kişlak, aal) азылсын connun teleeleriniñ Sovetteri py-gyge teleeler songurda, songukular cазьt paдылаашкыñnyñ pygy niittiniñ, ten polgaş шuut songulda еrgezin parymda-laaş songuur.

135 tugaar cyyl. Teleeleriñ pygy niitti songuur, cyl tize, songulda poop турar cылыñ 18 хar cetken SSRE-niñ xamaat-тыларь шuptuzu teleeler songuurunga kirzir polgaş podu songudar еrgeliq, апаа ki-rişpester polza, ugaan ыкыңган аарьqlыq kiziler polgaş шygee songulda еrgezin kazyттыр шiitirgen kiziler polur.

136 tugaar cyyl. Teleeler songurda ten songuur, cyl tize, xamaat-ты pyryzy polza, keziniñ оны, nasional сөgy, cy-dyur шазыñ, еrttem polbaazьrаль, curttal-geзыñ суurcun, суurcun еvezi, ada ije-ziniñ ағызы, et хөргенiziniñ pajdalь pol-gaş murnunda кьльp coraan азыл coruu хamaan cокka, songuur polgaş songudar еrgeliq.

137 tugaar cyyl. Хееreenner er ulus-pile pir tenge songuur, songudar еrgeni edileer.

138 tugaar cyyl. Kызыl шeriqnıñ хы-reeleninde турar xamaatтылар pygy хamaat-тылар-pile pir tenge songuur, songudar

ergeni edileer.

139 tugaar cyyl. Teleeler songurda шuut songuur, cyl tize, азылсын connun teleeleriniñ көdee polgaş xooraj Sovedin-den egeleeş, SSRE-niñ Teedi Cөvylelinge cedir азылсын connun teleeleriniñ pygy-le Sovetterin songurda xamaatтылар тоot songulda-pile шuut songuur.

140 tugaar cyyl. Teleeler songurda, cазьt paдылаar.

141 tugaar cyyl. Songuurunga tele-eeler ulustarnы songuldanьñ kezek-kezek tebiskeer cerlerinden tepşidip yndyrer.

Songuurunga telebileer ulustarnы tep-şidip yndyrer еrgeliq kыдыr хандьrkan азылсын connun хөj niitti organizastарь polgaş niittilgeleri polza: komunistıyq nam organizastарь, profes еvilelderi, koopera-tıtar, аныктар organizastарь, kultur niit-tilgeleri polur.

142 tugaar cyyl. Tөlee pyryzy podu-nun kыlgан азыл polgaş азылсын connun teleeleriniñ Sovetteriniñ kыlgан азылныñ tugajьñ songukularыñ murnunga хьпа-дыр турar uzurlyq polgaş оon podun xoojlu tyrymde toktaatkan jozugaar son-gukularыñ хөj nuruuzunyn шiitpiri-pile kazañ-taa tedir kыjьrtтыр ap polur.

XII tugaar pelyk

Sylde temdek, tuk, najьslal

143 tugaar cyyl. Sovet Socialistıyq Respubliktarnыñ Ewileliniñ kyryneniñ sylde temdee polza, хyn хerelinde curaan pol-gaş tolgандьr шьтыq taraalarьq telegej pөmьyrzeende taraa хадьrь polgaş mas-ka polur, оon piziñ еviledeşken respub-liktarnыñ тыl tomaaыñ кьrыңа „Pygy te-legejiniñ proletarларь, каттызынар!“ tep pi-zeen турar. Sylde temdektiñ ystynde peş adьr şyдыş par.

144 tugaar cyyl. Sovet Socialistıyq Respubliktarnыñ Ewileliniñ kyryneniñ tugu polza, kызыl өңnyq peş, ystyкky pulunun-da şьp canьnda alдын taraa хадьrь pol-gaş maska curaan, оon кьrында tolgандьr alдын кьдыqlыq kызыl peş adьr şyдыş турar. Toora турttunyn хemceezi uzunu-nun 2 хuuzunyn 1 хuuzu polur.

145 tugaar cyyl. Sovet Socialistıyq Respubliktarnыñ Ewileliniñ najьslalь polza, Moskva xooraj polur.

XIII tugaar pelyk

Yndeziñ xoojlunu өskerttiriniñ curumu

146 tugaar cyyl. SSRE-niñ Yndeziñ xoojluzun өskerttirde, cyq-le SSRE-niñ Teedi Cөvyleliniñ оon орду pyryzyngе yştyn iji хuuzundan еveeş еbes polgan хөj nuruuzunyn шiitken шiitpiri-pile өs-kerttir.

Eş Canzannıñ ylegeri

Paryñ-xemcik kozuununyn Kөp-sөk sumuzu nam kezıgy-ny eş Canzannıñ malь cыл pyry eзыp kelgen. Todargajlaarga:

MAL ATTARь	1935 c.	1936 c.	Өскен %
Сылы mal	5	8	60
Inek	30	43	43,3
Xoj	81	98	21
Өшкy	20	35	75
Şuptuzu	136	184	35,3

Ylegerliq eş Cunmaa

Kaa-xem kozuununyn Pyrende Samba-xөenyn kadaş Cunmaa te-erzi 1936 cыlda mal yzer kampa-nini podunun idepkeji-pile caas-kaan podunun malь coguur өj-ynde yзыp alды.

1934-35 cыldarda pizik cer-le pilves kadaş cybe, am solun tep-terni saat cок nomcup турar ap-

Malьnyñ cылыq kazaazь cetce polgaş paza 1935 cыlda sigenni хөj, ekki kezip алғань-pile кьзыñ malь cutka алзыр хamaan cок харыñ өske cudaan connarnы 10 ша-nak, 2 terge sigeni-pile тuzalady. Öske eşter paza po eşten yle-ger алgaş, am po 36 cыlda sige-niñ po eş ыккаş кьдыр kezip ал-gaş, malьñ cutka альspazьñ шь-гьь oraldazьr poor tep idegeer tur.

Nam yryrynyn sekreteri Pajьr-ool.

Idepkejliq eşter

Uluq-xem kozuununyn Ejliq-xem sumuzu 8 tugaar арванньñ хamaatтыларь eşter Şaqдыр, Tak-кьr-ool polar polza, cазak: nam-nyñ айттышкыñ шiitpirin kyyssedir teeş, Uluq-ajaktıñ тазьr alaағы-nyñ орttuzunda sigen kezec cer-niñ pok-sak cybezin udur аştар турgaş, 320 kulaş cerni tolgan-dьr kazaalap алган.

Paza myñ sumu Komьu-xuur-ak, Sancat, Kenden-cangь, Cam-зырнь polar po cазьñ paza тазьr alaakta sigen kezec cer 356 kul-aştь kazaalap алгannar.

Po ystynde eşter cазak, nam-nyñ toktaal айттышкыñ şьñky-yssedip, kelir кьыштыñ cudunga udur sigenni хөjny peletker альr teeş kыskan турlar.

Cer-cerde өske eş-өerler po eşterden yleger ap, malьnyñ ce-mizi sigenni toldur azaap альr ton cugula tur.

Arevecl K. Pajьr-ool.

Ylegerliq tergi sadьqсызь

Tees-xem kozuununyn Orukku-şьnaa sumuzunyn targazь Cak-tak, myñ sumuda kooptuñ maj-gьñ sadььndan eleen хөj paraan ap алgaş, sadьp алган maldарь polza:

1. Сылы mal	2 paş
2. Xoj	8 "
3. Өшкy	2 "
Şuptuzu	12 paş

Ol sadьp алган maldарьnyñ өrttee—207 akşa 22 көp. poldu.

Argьşkan-tyşken arat con амьrap-la tur

Uluq-xem kozuununyn Xen-derge sumuzunyn targazь eş Tyvekkej paaştaan 41 kizi, po cыдыñ 6 аjньñ 19-20 хynnerinde Senek paazь, Pestiq-karadan, артть азыр pestiq азыкка cedi-oruktuñ ozan-şьrьş, cuduk-tөş, xaja-tazьñ аştар kaaptaalь tiş-keş, pir uq-pile pargaş, myñ ol хynnerde Senek paazьnyñ oruun şanak-terge, cyyktyq şarь saat cокka corup турar кьдыр аştар төgerdiler.

Oon өske paraannarnы akşaga хuuldurup pergeni—76 akşa 42 көp. Sadьp алган cyylderiniñ şuptuzunyn өrttee 283 akşa 64 көp-tyñ paraanьñ sadьqlap perdi.

Cer-cerde өske sumular targa-larь, po eş Caktaktan yleger ap азылаарь koncuq cugula tur tep kыjьrdьm.

O. Şьnaada majьpь ergelekci Xajдыp.

Ol oruk-pile ашkan, тышкен arat connun өeryşkыlyy-taa syr-gej, „arattыñ oruunda piccii-taa maritaannыq cybe cок poor tur“ tizip турar tur.

Cer-cerde sumu сагыrgalarь podunun curttunyn tebiskeerinde perge oruk-ciriñ, ekki тура-pile аştар арьqlap ap турar coruk, cазak, namnyñ кьjьrьnyñ kyy-s-etkeni ol polur tur.

Sumu sekreteri Xыrgyl-ool.

TAR 15 cыл ojun pajyrlap turar kozuunnarga izioj pajyr!

Tawa arat respubliktyň tuskaj togunnaanyň 15 cыл polgan ojunyň pajyryň kozuunnar 8 ajnyň 1 saada pajyrlap erttired. Po xyn kozuunnar TAR 15 cыл ojun pajyrlap, pottaryň cedilgelerin tynper kögyp turar coruk polza, Uluq Oktavr revolyzynyň asyzy-pile 1921 cылda nasionaldın revolyzu yngeş, taştykky, iştikiniň kargyştarıga tarladyr coraan arattarga hostuqy ergeni pergen. Oon peer Tawanyň arattary podunup cazaq, namyň şyn toort paastalgazy-pile, paşa Uluq Sovet Ewileliniň utludurbas tuzalam-syzy-pile azy-agy, kultur, politikiň talazy-pile uluq cedilgelerini cedip ar, curtta feodaldın tazalyň tura tırttar coruktu ertitiq tur.

TAR 15 cыл ojun 8 ajnyň 1-de pajyrlap erttired kozuunnar polza: Cöen-xemcik, Paşyň-xemcik, Uluq-xem, Taňdy, Tees-xem, Kaa-xem, Pii-xem.

Azy-agy, kultur amýdraldın saagajy cedilgelerin po pajyrlalyňga tynneş, moon songaargy cedip alyrsorulgaların cazaq, namyň murnunga tangyraqlar temdeqlep turar TAR-nyň po kozuunnaryň azy-agy, kultur, politikiň talazy-pile uluq cedilgelerini cedip ar, curtta feodaldın tazalyň tura tırttar coruktu ertitiq tur.

I. Mal azyly

Tus-tus kozuunnaryň 1934 cылdan 1935 cылda malınyň özyldezin köerge:

Kozuunnar ady	1934 cылda (paş-pile)	1935 cылda (paş-pile)	Öşken %-zu
1. Cöen-xemcik	250.868	304.738	21,47
2. Paşyň-xemcik	286.187	343.622	20,06
3. Uluq-xem	168.479	198.565	17,85
4. Tees-xem	149.764	164.185	9,63
5. Taňdy	27.550	31.718	15,85
6. Kaa-xem	40.186	41.302	2,77
7. Pii-xem	58.158	56.920	—

Po ertken kazyň TAR-nyň iş-tine kalbaa-pile cut azyly teqgen polza-taa, kozuunnaryň organizastary polgaş oon arat tym-eineri cazaq, namyň cut-pile tem-issel-ce kazyň murnunga cyskaalyp turgaş, cut-pile ertitiq tur.

II. Tarylga azyly

Ulustun azy-agy, kultur kol ady—mal azylynyň tuzalak-syzy—cer-taraalyň azylynyň talazy-pile po 1936 cылda tus-tus kozuunnaryň targaan targaazynyň erengej sanı Mal cer ministeriniň med-ezi-pile ar köerge:

Kozuunnar ady	Malcerminin televileen gazy	Tarylga kyyssetken gazy	Kyyssetken %-zu
Cöen-xemcik	4400	5435	123,52
Paşyň-xemcik	2874	3448	119,97
Uluq-xem	3779	4014,25	106,22
Tees-xem	1000	943	94,30
Taňdy	940	941	100
Kaa-xem	844	628,87	74,24
Pii-xem	4021	4165,32	103,58
Cöen-xemcik	3779	951,25	92,71
Paşyň-xemcik	2680	2933	109,44
Uluq-xem	1174	1174	100
Tees-xem	3880	3123	80,48

Sovettin uran-cogaalyň kulturlyq pelee

TAR 15 cыл ojunga kelgen SSSE-niň polbaazyň şicci-ojuncular 23 kizi songu kozuunnarga pottaryň ojunyň kögryzi-pile 7 ajnyň 15-te patkan. Olar-pile ARN TK-nyň Sygyrlyk kildiziniň targazy Tovarıştaj, Kultur jaamyzyň sajdı Sedipool polgaş Tawanyň ojuncular.

Uluq-xem kozuunnunga myn xynnyň keze 5 şakta oruk-suur ekki cede peerge, kozuun ystynde kozuun targazy, nam komizy suqlar uktup algan. Kozuunnuň xoogajynga cede peerge, xoj arattar uktaan.

Añaa 16-nyň ertteninde ojun körgysken. 800 azyq kizi cıqlap keep körgen. Ol-la xyn Caa-xel sumuzu myn ojuncuların calaan. Sumu tövnyge cede peerge, iji yş cys xire aatlyq arattar cyskaalyp uktup ar turgan. Añaa körgysken ojunnary 450 kizi körgen. Orta cangyş Caa-xel sumuzynyň arattary eves, Cöen-xemcik kozuunnuň Kyzyl-taq, Izioj-kara sumularıdan polgaş Uluq-xemniň Urvyn, Kara-tal sumularıdan arattar paşa kelgen.

Xat caas polgaş, ojunnun seelgy iji cıylyp kögryzi şydaşyň pargan polza-taa, körgysken ojunnary arattar koncuq sonuurgap körgen. blangyja 70-80 xarlıq aşaktar "kizi tırt coraaz mındyq magalyq cybeni kögryp alyr cybe tur-aa, mındyq cybeni kögryp men ter kım saktıp coraan poor" ter cıgaalazy turgannar.

Myn şicci-ojuncuların oon arattar yder aattargan. Ol keze Cöen-xemcik kozuununga cedip corda, kozuunnuň alban xarlar Pora-xel xozuzundan uktup algan.

Cöen-xemcikke xongaş, 17-niň ertteninde Paşyň-xemcik kozuunnunga par cıdyrda 100 azyq aatlyq kizi kozuun retinde Köp-keziqden uktaan. Kozuun tövnyge paarga, eş Ojdur paastaan kaaş cys kizi uktaan turgan. Pargan xynnyň kezeinde ojun yndyrge. Añaa 1400 azyq kizi cıqlan. 18-niň ertteninde Ajangatty sumuz calaan. Bnaar par-cıdyrda aatlyq, cadaq arattar uktaan. Añaa körgysken ojunnı 300 azyq kizi körgen. Orta Xendelen, Parlyk polgaş eske-taa sumulardan arattar kelgen. blangyja Caa-xel polgaş Ajangattyň pajdaly ojuncular-pile kad coraan tırt-curukular tırtıp ar coraan.

19-tuň ertteninde kozuun tövny—Kyzyl-mazalykka tedir eer kelgeş, paşa ojun yndyrge. Onu 250 azyq kizi körgen. Orta myn kozuunnuň en ırak sumularınyň pıreezi polur Kara-xel sumuzundan 10 azyq kizi tyn xyn cok cedip keep körgen.

Ol xynnyň keze Cöen-xemcik kozuunnu-ce eqgen. Cöen-xemciktiñ Cadaana-xoogajynga 20-niň xynnyde ojun yndyrge. Orta 2.300 azyq kizi körgen. Brak-ırak sumulardan paşa xoj arattar kelgen. Cadaananyň Teve-xajada ylegerliq stanzıga 21-niň ertteninde pargaş, ojun yndyrge. Onu 460 azyq kizi körgen.

Oon ol kozuundan ydetgeş, ol keze Uluq-xemge cedip keep xongan. 23-te orta paşa ojun kögryzerge, 400 azyq kizi körgen. Oon Elegeste "Toka" atlyq kyrekonomga kelgeş, 23-tuň xynnyde ojun yndyrge. 400 azyq kizi körgen. Oon Kyzylga myn xynnyň keze 11 şakta ergim ojuncular şuptu amyr mendi coraaz cedip kelgen.

Po sandan köerge, cıguur kozuunnar azy tarap kyyssetken cernin televilep turganndan poltur.

III. Erttem pizik

1935 cылда TAR 14 cыл ojunda pygy kozuunnaryň arattarynyň pizik piliri 61% turgan polza, am po 1936 cылда TAR 15 cыл ojunun yjeinde 67% cetken.

Moan işinde po ystynde 7 kozuunnun arattarynyň pizikke eorengenin todargajlaarga:

Kozuunnar ady	8-ten 40 xarga cedip pygy con -samb	Olarnyň işinden pizik pilirler			Pygy pizik temin samb	Plac dan pizik temin
		Ekki	Orttumak	Adak		
Cöen-xemcik	14121	1073	3185	4218	8476	60,0
Paşyň-xemcik	9388	653	1942	4522	7117	75,8
Uluq-xem	6727	469	1701	609	2779	71,0
Tees-xem	4193	401	756	1334	2491	59,5
Kaa-xem	1257	180	302	516	998	79,4
Taňdy	1043	88	245	435	768	75,4
Pii-xem	1797	175	436	607	1218	67,8

Revolustun murnunda pizik-pilik cok karangy pydylyk coraan arattar, am yndezyñ tel-piziktyq poop, aldan azyq xuu eorengen coruktu koncuq teogylyq cedişkin tep sanaar.

IV. Öeredilge cerleri

Kozuunnarda öeredilge cerleri cыл pyry özyr turar-pile arattar pizikke po xire tyrgen eoreniş turar. Am yjede po kozuunnarda şkolalar polgaş likpuntu, közer kyzıl eq suqlaryny sanıy ar köerge:

Kozuunnar ady	Kozuun teynyny şkolaz	Kyzıl kir- ip eoreniş şkola	Calgı şkola	Likpuntu	Kyzıl-ek	Kattışkaş
1. Cöen-xemcik	1	4	6	12	1	24
2. Paşyň-xemcik	1	3	6	9	1	20
3. Uluq-xem	1	1	6	8	1	17
4. Tees-xem	1	2	4	8	1	16
5. Taňdy	1	—	2	3	1	7
6. Kaa-xem	—	—	2	3	—	5
7. Pii-xem	—	2	2	3	1	8
Şuptu	5	12	28	46	6	97

Tuskaj pot-ergeliq polganınyñ 15 cыл ojunda TAR-nyň po kozuunnary po ystynde cyyllderden angyda, sanap cetpes cedilgelerini cedip algan. blangyja sadıq azyldar polgaş kozuunnaryny xoogajlar esken. Cizeeleerge, revolus murnunda polgaş oon soonda 1930 cылga cedir-taa ekki onnyq razyn közylyşejin turgan Kyzıl-mazalyk, Samagaldaj, Cadaana polgaş oon-taa eskeler am kulturlyq köryşlyq xoogajlar appargan.

Şak-mındyq cedilgeler-pile TAR 15 cылыñ ojun pajyrlap

turar kozuunnar polza, moon songaargy sorulgaların, blangyja sigen kezişgezin ertitiq corudaryñ, taraa alyşyn ertite alyşyn, kışka udur cyyl pyry peletkel-derni şak corudaryñ po pajyrlıq xynnyge pyryn temdeqlep alyş cıga-cok.

Bncaş cazaq polgaş nam, 15 cылыñ ojun pajyrlap turar kozuunnarga pajyr cedirbi-şaan, moon songaargy salgan sorulgal coldak xuussaa işinde moon-taa arttyk kyyssettiner poor tep xanş ideger turar.

"Pistin ulus aaleş uktukcuzy"...

TAR 15 cыл ojunga kelgen SSRE-niň polbaazyň şicci-ojuncuları songu Cöen, Paşyň, Uluq-xem kozuunnarga ojun kögryzi coraaz kelirge, olarnıñ bir kezek ojnaksylynga eş Toka uzurazy pergeş, myn ojnaksylynyñ amyr mendizini ajtyrgaş, "kaj xire cordunar" tep ajtyrga, myn ojnaksylydan "koncuq ekki cordubus, arattar pisti koncuq ekki uktup, öoryp turdular" tep xar-lylaarga, eş Tokan cıgaalaan polza:

"Pistin ulus cer-le koncuq aaleş uktukcuzy ulus cybe" tees, koncuq kattyşp öoryp, ol ulus-pile cıgaasoodun kışp turdu.

Kyryne xorengizi sigenni peletkeş perdibis

Paşyň-xemcik kozuununuñ Kargynıñ arattary kyryne xorengizi sigen turguzar teenin koncuq pajyrlap xyleep algaş, 60 azyq kizi sumu targazy eş Ojdur-tun paastalgazy-pile 60 ga xire cernin taş, toburak, tengeliñ aştar aldyş,

Moan songaar tus cernin sigenin malga cer-le cidirtpejin, şuptu azaar algaş, kıştyñ perge yjeinde malıyska peer tugajın koncuq kışp tur-pis.

Öske eş-öerlını paşa-la pis eşkaş mıncandyr azyldar poor tep ideger kışp tur-pis.

Aratkor MOLDURGA.

Mool arat res-publiktyñ 15 cыл oju

MAR Picce xuralınyñ pajyrlıq sessizi

Po cылыñ 7 ajnyñ 15-te Ulaan-paadyga Mooldun xostalga-nyñ 15 cыл polgan ojun tavarı-ştyr MAR Picce xuralınyñ 21 tugaar pajyrlıq sessizi polgan.

Myn pajyrlıq sessizi MAR Picce xuralınyñ targazy Toksum azytkan. Sessiniñ prezidiynıyge Picce xuralı targazy Toksum, erengej sajtı Amyr, oon oralak-syzy Şoj-palzan, Şeriq jaamyzyñ sajdı Temit, MARN TK sekreteri Lopsan-torzu suqlaryñ pajyrlap songaan.

Taraazy-pile Mooldun arattıñ revolustıq namyñ Töp komite-diniñ murnundan Lopsan-torzu pajyr cedirgen.

Myn sessige koza-xelbeezi, na-jyraldyq Tawa arat respubliktyñ murnundan Lopsan-sambuu pajyr cedirip, Mooldun uluzunıñ xostalgalıq xrezi polza, Azij tiptiñ pygy tarlatkan kolonij ulustarynga koncuq uluq yleger xaldaryñ kögryzi turarın cıgaalaan.

Oon taraazynda Pıraat-mooldun Avtonomnuq Sovet Sosial-ıstıq Respublikiñ Töp Kyyssek-ci Komitediniñ targazy Tamıllan pajyr cedirgen.

Oon SSRE-niñ Töp Kyyssek-ci Komitediniñ targazy Kaliniñ polgaş SSRE Ulus Komissari-nyñ Cöyleliniñ targazy Molotof-tun corutkan pajyrlıq telegr-amnaryñ koncuq pajyrlap xyleep algan polgaş Stalinga, Kaliniñ-ka, Molotofka polgaş Voroşil-ofka corutkan pajyryñ telegram-naryñ padılaan.

Oon taraazy-pile Mool arat respubliktyñ xostalgaınyñ 15 cыл ojun kolbaştyr Mooldun arat-tarynga myn sessiniñ uguulgazyñ nomcur xyleep algan.

Sessi seelynde Moskvadan pargan polbaazyñ şicci-ojuncular-nyñ ojunu polgan. Po polza Mooldun revoluzunıñ 15 cыл ojunga tavarıştyr, Sovettin uran-cogaal-nyñ kulturlyq pelee polur.

Malıys özyp tur

Tees-xem kozuununuñ Şyaa sumuzunda namnyñ 13 tugaar yyrınyñ kezişyneriniñ malıys eskeniniñ paş sanıy ar köerge polza:

MAL ATTARB	1935 c.	1936 c.	Öşken %
Cılgı mal	208	279	34
Inek	318	398	25
Xoj	2416	3143	30,1
Öşky	1089	1178	8,0
Şuptu	4031	4998	21,0

37 cылда malıys 50 xuu cedir östyreniñ kışp, arat ty-menge surtaal azyñ taradyr tur-pis.

Nam yyrınyñ targazy Kaldan.

Pis podap tırtılyş

1936 cылыñ 6 ajnyñ 20-de yngen № 49 (550) "Şyn" solunda Paşyň-xemcik kozuunu Şuj sum-ızu eş Munzukıun "oruk tudu-unga azyldap turgaş, 30 akşa al-dıñ, ol algan akşam 15 kezek saazyñ poldu, meen oon kaaş-kaaştyñ akşazy kattışkaş 15 sa-azyñ polganı" ter sanıy pistiñ podap tırtılyş:

Kaaştyñ akşazy	sanı	saazyñ
10-nun	10 ak.	1
5-tiñ	5 ak.	1
3-tyñ	3 ak.	1
1-niñ	12 ak.	12

Tıny: — 30 15

PXX Şekpeerde Saqıdy.

Amır-pidi.

M. M. Litvinof 60 xar xarlaan

Maksim Maksimovic Litvinof polza, SSRE-nin Taştıkky Xerektin Ulus Komissary (piske padaarga Kadagattı jaamınnıñ saıdı) kızı cybe. M. M. Litvinofun teegyzyn manaa topculaarga:

M. M. Litvinof, 1898 cılda—22 xarlıyndan revolustıq azıl kılıp egeleen.

1900 cılda OSDAN-nıñ (Orustun Sosial-demokratıq azılcyñ namınnıñ) Kijef-xooraıja turgan komitedinin kezigyny turgan, oon tutturup xaan cazaanga şııttırgeş 1 cıl carıtskta kara-pazyınnatkan, oon sononda taştıkky-ce tezip ungeş „Iskra“ tep taştıkkyga Leninin undyryp turgan solunıñ redaksızınga azıldap turgan.

Namnnıñ 2 tugaar Uluq xuralıñdan M. M. Litvinof—bolşevikterniñ xyreelen-

inge kirgen.

1903 cılda Orus curtınga cazyd-pile eep canıp kelgeş, namnnıñ Riga tep cerniñ komitedinin kezigyny turgan.

1905 cılda „Caa amıdral“ tep pir tugaar sosial-demokratıq azıl solun turguskan.

1907 cılda Ştutgart tep cerge polgan pygy telegejnıñ sosialistın kongreziniñ azılga OSDAN-nıñ murnundan telee poor kırışken.

1918 cılda eş Litvinof—Sovettiñ Orus ulustun Angli uluska pir tugaar Pyryn ergeliq teleezinge olurgan.

1918 cıldan Taştıkky Xerektin Ulus Komissarynnıñ kolegiziniñ kezigyny polgaş oralaksız turgan.

Eş Litvinof—1930 cıldan egeleeş, amga cedir SSRE-nin Taştıkky xerektin komissary poor turar.

Uluq xuralıñda la Tıp Kyyssekci Komitetiniñ kezigyny polgaş PK(Ş)N-nıñ 17 tugaar Uluq xuralıñdan Tıp komitetiniñ kezigyny polgan.

Eş Litvinof polza, SSRE-niñ cazaanñ tajvıñ politiiñ koncuq ylegerliq cediişkinniq corudup, telegejnıñ ulustar arazınga er tajvıñ pajdaldı turguzar tees, caa-tajvıñ undyrbes tees, erestiq oraldaşp, ılangıja Ligi-naska SSRE-ni ırgılcı teleeler, tajvıñ kyzeer kargıs kyrynelerniñ xoralıq podal, planıñ şıut ileredip kelgen polgaş ol talazı-pile azıldap turar pygy telegej kırınga attıq suraqıq, xavıjaalıq revoluscu myn.

Sovetter curtıñ azılcyñ tımeni podunıñ Taştıkky Xerektin Ulus Komissaryga calvıstıq pajvıñ cedirip turar polgaş tajvıñ coruktun xereenge moon songaar moon artıq azılbaar poor tep kyzer turar.

Eş Litvinofun 60 xar xarlaanınga SSRE-niñ cazaanñ teedi xavıjaazı—Leninniñ ordeni-pile şannaan.

Moskva, Taştıkky Xerek Komissariadı, eş M. M. Litvinofka

TAR-nıñ Caza polgaş arattarınnıñ murnundan Taştıkky Xerek ministeriniñ ceri Slerniñ caagaj amıdrtar kelgeninerniñ 60 xar poor turarına pajır cedirip tur.

Pygy telegejnıñ azılcyñnarınnıñ xeree tees, Slerniñ maadrlıq xyeziner, paza SSRE-niñ Cazaanñ toort-şın tajvıñ politii polgaş ol tugajında pygy telegejnıñ tarlatkannarınnıñ kyzelin xandırgan Slerniñ xun azılınar, pygy telegejnıñ arattarınnıñ talazı-ce kıldır kezeede azar poor tep xanvı-pile ideger tur-pis.

İncangas telegejnıñ tarlatkannarınnıñ xeree polgaş paza SSRE, TAR, MAR-nıñ xatunma xıylzaazı rızvır coruktun xeree tees, am-taa ır nazınnı nazılaar poor tep Maksim Maksimovic Slerge kyzer tur pis.

Telegejnıñ tarlatkannarınnıñ mergen diplomadı eş Litvinof telgereer polzun!

TAR-nıñ Mincıvıleliniñ targazı polgaş Taştıkky xerek ministeri CARMIT-TAZB.

Ol arvannıñ azıl-agıjı ızyp tur

Uluq-xem kozıunıñ Xenderge şıuuzu 13 tugaar arvannıñ xamaattı eregeleriniñ 35-36 cıldarda mal, cer azılın talazı-pile cedir algan cedilgelerin manaa san-pile kergyzerge polza:

Maldar adı	1935 cılda	1936 cılda	Öskent
1. Cılgı mal . . .	58	86	28
2. Kulun	11	16	05
3. İnek	128	234	106
4. Pızaa	36	53	17
5. Xoj	480	565	85
6. Xuragan	183	288	148
7. Öşky	489	576	87
8. Anaj	174	224	50
Tıny:	1586	2040	520

Po sandan kerge, po kızıñ uluq cut polgan polza-taa, tus arvannıñ pot-cagırgazı cutka udur xamaattıların erestiq evil-

eldeeni-pile ertken cıldan maldıñ paazı kudılavajın, xarın ızuykynıq polgan tur. Moon-pile kadı tarıga şoly paza kalvartı turarın kergyzerge:

Taraanñ kulturları	1935 cılda	1936 cılda	Öskent
1. Sula	—	2	2
2. Arvaj	3 1/2	3 1/2	1/4
3. Kızı-tas	1	1 1/2	1/2
4. Cinge-taraa . .	12 1/4	20 1/2	8 1/2
Kattıkaş	17 1/2	27 1/2	10 1/2

Tarılga azıl po cıylıñ ertte tegeirilgen polgaş şınar koncuq ekki polgan. Moon songaar mon-taa artıq cedilgeliq polurıvıstu TAR 15 cıl polganınnıñ ojunda temdeqlep tur-pis.

Arvan targazı T. Sandan.
Pioner Samıuu.

SSRE-de caa ceeli yngen

SSRE-nin Tıp Kyyssekci Komitedi polgaş Ulus Komissarylarınñ Cıvıleli, 1936 cıldıñ 7 ajnıñ 1 xınynde caa ceeli (ovligas) undyryr tugajında toktaal undyrgen.

Myn caa ceelini 4.000.000.000 (4 miliart) tegeirik tynge, 1936 cıldıñ 9 ajnıñ 1-den 1936 cıldıñ 9 ajnıñ 1-ge cedir—20 cıl xıus-saalyq undyrgen.

Sovet Eıileliniñ xej tımeni, ol toktaaldı ol-la toraan pajır-lar xyleep algaş, xerek kırınga tyrgen polgaş cediişkinniq kyys-sedip turar.

Monu manaa todargajlaarga polza, myn toktaal yngen xıynden egeleeş 7 ajnıñ 11-ge cedir 10-na xonuk iştinde caa ovligas-ty 4.227.608.000 (4 miliart 227 milion 608.000) tegeirik ijik-pe 227.608.000 (227 milion 608.000) tegeirik azır pizidip kyys-setken. Ovligasın pizidiişkini am-taa tyrgen cediişkinniq ırgılcılevi-şaan.

Ol pizitkennerniñ iştinde cam-dık kizilerniñ ovligas pizidip ar turganıñ kergyzerge polza: Gorloftun „Kirof“ atıq maşına tudar zavodunıñ pir masteri Ere-mejef tep kızı polza, „pistin curtıvıstu teeskinip keer pol-

za, et yletpyrleribistin suugul-arınnıñ ıztarı puruladıx xedilip turar, cizee Ural, Kuznes, Celjavin polgaş eskeler. Olarnıñ ceelilerden cıylgan xerengi-pile kılğan polgaş. Men alvan uzurunda German-ga coraan-men, ında et-yletpyr ceriniñ eezi kızı podu ceeli undyryp turar, pir eves azılcyñ kızı ol ceelige pizit-pes polza, anaa azıl perbes.

Piste polza, ında eves, xarın azılcyñ tımen pyryzy ceelige koncuq turalap pizider, cyge tize, ol xerengi kaj-naar paarın pilirler polgaş—tep cugaalaş, 600 tegeirikiñ ovligazın pizidip algan.

Tadarnıñ Zainiskij rajonunıñ „Janga Aul“ tep kolkozunıñ kezigynneri Şitapof Nuri tep kızı 500 tegeirikiñ ovligazın pizidip algan, Naviullin Şafik tep kızı 600 tegeirike pizitken.

Paza SSRE-niñ orden xavıjaalıq Petr Krivonos tep kızı azılcyñ telebirı ortaa cizee-pile 1.700 tegeirik turgaz 2.000 tegeirike pizitken, oon adazı ajda azıl telebirı 317 tegeirik turgaz 400 tegeirikiñ ovligazın pizidip algan. Oon Petr Krivonostun cugaalaş polza:

„Men polgaş meen oom iştı ceeli undyrgen tugajın tıy-naaş koncuq ooreen-pis, Pistin curtıvıus ızyp, pajır turarın todargaj keryp turar-pis. Piste caa şkolalar, pydyrylgeler, emci cerleri, uruqlar sadı, tıştanır cerlerni tudup turar, ol pygy polza, piske polgaş azılcyñ tımenge xereqleeri-pile kılıp pydyryp turar polgaş—tep cugaalaş.

Po pygy cıny kergyzyp tur-teer polza, piston adavıs polur SSRE-niñ xatunmavıs polur azılcyñ tımeni podunıñ curt-tunga, nam, cazaanga xan ın-akşır xandaan polgaş podıvıstun sovettiñ kyrynevis pisti cırt-ık caagaj amıdralga cedirip turar tep pilgeş, nam, cazaanñ kandyq-taa toktaal ajttışkınnıñ pajır-lar xyleep algaş, tyrgen polgaş cediişkinniq kyys-sedip turarın kergyzyp turar ol tur.

Pistin Tıvannıñ arat tımeni polza, Uluq Sovet Eıileliniñ azılcyñ tımeniniñ azıktıq xereldiq ylegerin keryp, podıvıstun cazaq, namıvıstıñ kandyq-taa toktaal ajttışkınnıñ olar ız-kaş tyrgen polgaş cediişkinniq kyys-sedir uzurlıq-pis.

Xobenmej.

Sagındırbıq

Kızı-xooraıñ arvan targal-arınga sagındırbıq taqzıy polza:

1) TAR-nıñ 15 cıl polgan ojın kancaar erttirgen tugajında tınnelin kılgaş, po cıldıñ 7 a. 25-tın erttirbejin xooraı cagırga cerin-ce corudar.

2) 1936-37 cıldıñ cut ajvıy-pile eres temissezir, maldı cutka perbes teleede, maldıñ cem su-urun ekki peletkep alır tugajında tus arvannıñ arat conunga surtaal salıp, cazaq, namıñ corudup turar arga xemceqlerin 100% tanvıy turgaz, sigen pel-etkep alır tugajında kandyq ar-ga xemceq corudup tur-sler? po tugajında tus arvannıñ teviskeer curtunda curtıp turar soviet xamaattıların pir tımej cıyra tırt-tar uzurlıq.

3) Am yner 8 ajnıñ pirniñ kızı xınyñ xındılep erttirer teleede, myn xınyñ uzur-tuza-zyñ tus arvannıñ arat conunga ızngıy tanvıstıy turgaz, pygy telegejnıñ azılcyñ arattarınnıñ imperialiske udurlangan cangıs frontuzunıñ eccis sorulgaşın uzur-tuza-zyñ ekki tanvıy, eres peletkenip algaş 8 ajnıñ pir ca-da Kızı-xooraıñ pygy cık-saal cıyzynga 100% ınyr cık-saalır polgaş tus arvannıñ tevis-keer curtun arıq şeverlep, kaas-tap şimiri.

4) Moon songaar ızık pizik pilbes erttem cok coruktu cok kızı teleede, arvannıñ arat conu-nıñ cogıur nazınnıqların py-rytkelin 1936 c. 8 ajnıñ 15-ti erttirbejin xooraı cagırgazın-ce corudar (pizikti ekki pilir, ortu-mak, adak, cer-le pilvester).

5) Slerniñ arvannıñ teviskeer curtunda tanvı pyrytkelge kir-veen polgaş caa-taa kelgen ulus-tarnıñ pyrytkelin kızı.

6) Arvannıñ arat conunga nam, cazaqın toktaal saavıyın polgaş revoluscu xoojlu tyrymny şaq ırgılcı tajvıyrlar tanvıstıy.

7) Tus arvannıñ teviskeer curt-tunga, oort ajvıy poldırbas tu-gajında koncuq seremciliq turar polgaş oort eeskyder xoralıq cıylderni udaa taraazı-pile cok kızı turar.

8) Tus arvannıñ teviskeer curt-tunga polgaş ında yletpyr py-dırylge cerleringe, samıyñ sadır polgaş xyligaan, tyzok, savaazok, curum cok, aragalaar, oorlaar, soguş-sodaa kızı cıylderni cer-le poldırbas.

9. Arvannıñ pot-cagırgazı polza, podunıñ teviskeer curt-tunda turar pydyrylgelerge polgaş xej niittiniñ cerleringe tuzalazıy kızı.

10) Arvannıñ pot-cagırgazı polza, podunıñ arat conunıñ erttem kulturun, polit. piliin ul-am-na ıry kedyrer polgaş san tınnelin xooraı cagırgazınga tınnep perip turar uzurlıq.

Öske eşterden idegeerim polza, po eştin ylegerin algaş, paza-la ol ızkaş, sigen kezir, kazaaz-ın tudup, salırtıq azılbaar, 36 cıldıñ kızında malın cutka alıspazın oraldaşp poor tep idegeer tur-men. AjbZb.

kızı teleede, arvannıñ arat conu-nıñ cogıur nazınnıqların py-rytkelin 1936 c. 8 ajnıñ 15-ti erttirbejin xooraı cagırgazın-ce corudar (pizikti ekki pilir, ortu-mak, adak, cer-le pilvester).

5) Slerniñ arvannıñ teviskeer curtunda tanvı pyrytkelge kir-veen polgaş caa-taa kelgen ulus-tarnıñ pyrytkelin kızı.

6) Arvannıñ arat conunga nam, cazaqın toktaal saavıyın polgaş revoluscu xoojlu tyrymny şaq ırgılcı tajvıyrlar tanvıstıy.

7) Tus arvannıñ teviskeer curt-tunga, oort ajvıy poldırbas tu-gajında koncuq seremciliq turar polgaş oort eeskyder xoralıq cıylderni udaa taraazı-pile cok kızı turar.

8) Tus arvannıñ teviskeer curt-tunga polgaş ında yletpyr py-dırylge cerleringe, samıyñ sadır polgaş xyligaan, tyzok, savaazok, curum cok, aragalaar, oorlaar, soguş-sodaa kızı cıylderni cer-le poldırbas.

9. Arvannıñ pot-cagırgazı polza, podunıñ teviskeer curt-tunda turar pydyrylgelerge polgaş xej niittiniñ cerleringe tuzalazıy kızı.

10) Arvannıñ pot-cagırgazı polza, podunıñ arat conunıñ erttem kulturun, polit. piliin ul-am-na ıry kedyrer polgaş san tınnelin xooraı cagırgazınga tınnep perip turar uzurlıq.

11) Arvan targalar, moon songaar Kızı-xooraıñ nogaan cıdar teleede, podunıñ teviskeer curtunga şol kudumcularga ızaş tarır xandıların ızngıy oraldaş-ır, kaj arvan ekki azıl corut-kanıñ TAR 16 cıl ojunga tıy-neer-pis.

Kızı-xooraı cagırgazı-nyñ targazı Seren.

Azılvyş cetpes tur

Emi aldın uurgajında amıye-de 15 sannıq aldın kazar artel-de par.

Cartık cıldıñ planıñ 44,6% kyyssetken, kara toburak aştar-ın 88,2% kyyssetken, aldınnyq elezinni cuurun 84% kyyssetken, azılcyñ kyzy 77% poor turar. Camdık artelderniñ kızı turar cerin-ce suq kirip xaqdınan. Po cerde suq padırar uluq puga co-gunıñ xaraazı-pile suqunıñ kyzy ulgadıp turar.

Azılcyñ kyzy po xire uluq turda, cerden tıvar cıyldı 44,6% kyyssetkeni koncuq cetpes tur.

Am moon songaar po xire tur-vajın, cıldıñ planıñ kyys-sedir-inge xamık azılcyñ, alvan xar-lar kezeekki azıl şagınnıñ soon-da-taa azılbaar kereeliner.

Areve ıyrynyñ sekreteri TABAA.

Xarvıssalgalıq redaktor Lyndyp.

Carlal

Sovıvıtrastıñ aksionerliq eıileliniñ niittilgezinden, TAR-nıñ xamık organizastarınga polgaş amı-xıunıñ conunga carlap tınnadıy polza, Moon songaar aftomaşına xereqleerler, transportun paashtar ceringe kelbejin şıut.

Garaaşta operas kildis ergelekci Antipin ijik-pe Bot-aloftan ajttırar (telefon № 36 ijik-pe 141)

Moon songaar bilet sadır alırlar polgaş aıttarılar Garaşka paar uzurlıq polgaş myn cer uluq xıynden angıda

erttenginiñ 7 şaktan kezeekkiniñ 4 şakka cedir azılbaar.

Cıyk seertıyp alıy-pile polgaş olurarı-pile aftomaşına xereq-leerler

pir xonuk purungaar pizimel medeezin peer uzurlıq.

Sovıvıtrastıñ paashtar ceri Totkan, Jakovlef.